

4. Грещак М.Г. Управління витратами : навч. посібн. / М.Г. Грещак, В.М. Гордієнко, О.С. Кошоба та ін. / за заг. ред. М. Г Грещака. – К. : Вид-во "Либідь", 2008. – 264 с.
5. Харів П.С. Економіка підприємства : навч. посібн. / П.С. Харів. – Сер. : Вид-во "Економічна думка", 2000. – 500 с.
6. Котляров С. Незавершене виробництво: особливості оцінки та обліку / С. Котляров, В. Корнілова // Бухгалтерія. – 2008. – № 48. – С. 53-59.
7. Кравчук О. Загальні виробничі витрати: організація обліку / О. Кравчук // Дебет-кредит. – 2008. – № 43. – С. 27-31.
8. Мачулка, О. Облік і аналіз витрат: управлінський аспект / О. Мачулка // Бухгалтерський облік і аудит : наук. журнал. – 2008. – № 10. – С. 30-34.

Дуляба Н.И., Ильницкая Т.А. Сущность, роль и значение показателя себестоимости продукции в управлении производством

Исследована сущность понятия "себестоимость", выяснено место себестоимости в экономическом механизме хозяйствования, выделены основные виды себестоимости предприятия, а также раскрыты ее цели и основные функции. Также рассмотрена себестоимость как экономический показатель, расходы, которые включаются в себестоимость продукции предприятия на основе современной экономической ситуации в Украине.

Ключевые слова: себестоимость, затраты, производственная себестоимость, предприятие, продукция.

Dulyaba N.I., Ilynska T.A. Essence, role and value of index of unit cost, is in the management of operations

The article examines the nature of the concept of "cost", found a place cost in economic management mechanism, the basic types of cost enterprise as well as disclosed its purpose and functions. Also considered cost as an economic indicator, the costs are included in cost of production on the basis of the current economic situation in Ukraine.

Keywords: costs, expenses, production costs, enterprise products.

УДК 336.76:338.246.025.2

**Фін.-екон. аналітик М.Б. Заблоцький,
канд. екон. наук – Українська аграрна асоціація, м. Київ**

**ЛІБЕРАЛЬНА ФІНАНСОВО-РИНКОВА РЕГУЛЯТИВНА СИСТЕМА
І ПРИЧИНИ КРИЗИ ПЕРЕВИРОБНИЦТВА**

Обґрунтовано методологію формування ліберальної фінансово-ринкової системи регулювання економікою країни і регіонів. Визначено відношення приватної власності на капітал і результати виробництва як основу економічної свободи і ліберальних методів самоуправління підприємств. З'ясовано, що ліберальне самоуправління та інтерес до нагромадження грошей і капіталу призводять до виробництва обсягу натурального продукту, вищого від попиту на продукт, і появи кризи перевиробництва з ознаками зниження цін на продукт і навіть зупинення виробництва.

Ключові слова: приватна власність, система регулювання економікою, фінансовий ринок, обсяг виробництва, монетизована цінова функція, продуктивізована цінова функція, криза перевиробництва.

Постановка проблеми. Найважливішою проблемою для урядів країн із будь-якою державно-політичною системою організації є система регулювання фінансів як основи продуктивного й ефективного функціонування економіки. Хронологічно першою за нашими дослідженням [1, с. 154] формувалася ліберальна фінансово-ринкова регулятивна система. Її становлення відбувалося на основі теорії "вільного підприємництва" і вона мала достатньо вагомий вплив на зростання виробництва, розміщення виробництв по території, нагромадження капіталу. Поряд із позитивним впливом на економіку, вона формувала такий

механізм нагромадження капіталу, зростання виробництва і задоволення попиту, що з часом призводило до відповідних криз із негативними наслідками.

Публікації з проблеми. Основи регулятивного лібералізму в економіці заклали ще класики економічної теорії і ринкової економіки. Зокрема, А. Сміт розглядав людину "як егоїста, який відстоює свої інтереси" [5, с. 18-73], Д. Мілль розглядав розподіл продукту як суб'єктивний процес, тому що формується людиною [4, с. 74-96], А. Маршал вважав ціну суб'єктивною оцінкою попиту корисності продукту [3, с. 97-135]. Однак дослідники у своїх публікаціях ще не ставили питання формування регулятивної системи як необхідного інституту, тому що економічна свобода виробника вважалася достатньою для активізації виробництва.

Метою статті є обґрунтувати методологічні основи оцінки ліберальної фінансово-ринкової регулятивної системи, яка формувалася з розвитком відносин приватної власності і підприємництва та причини виникнення кризи перевиробництва.

Виклад основного матеріалу. В основі регулятивних фінансово-економічних систем є відношення власності на засоби виробництва і його результати. Розрізняють власність приватну і неprivatну, а управління економікою, відповідно, ліберальне і централізоване, економічну систему – ринкову і неринкову. При тому наголосимо, що двома найважливішими аспектами власності є економічний і правовий. Економічний аспект виражають кількість грошей, капіталу, продукту, інвестицій, доходу, а правовий – юридичні норми нагромадження, привласнення, відчуження грошей, капіталу, продукту, доходу і т. ін.

Сутність ліберальної регулятивної системи. Ліберальна система регулювання фінансового і взаємозв'язаного з ним товарного ринків формується на засадах основного економічного відношення, тобто відношення насамперед приватної власності на засоби і результати виробництва. При тому вартість продукту і ціна були основним предметом дискусій, висновків і пропозицій у процесі вкладання коштів у виробництво, торгівлю тощо. Найперші дослідники ринку загалом і руху фінансових ресурсів не давали категоричної відповіді на природу ціни, вартості продукту, розподілу продукту чи регулювання стану економіки. Їхні судження містили як об'єктивні, так і суб'єктивні аргументи (табл. 1).

Проте їхні погляди важливі і в іншому аспекті: дослідники з'ясовують, що виробники прагнуть отримати високий грошовий дохід за мінімальних витрат, з одного боку, і схильність до поділу праці як у сфері виробництва, так і у сфері обігу та, відповідно, до кооперації їх діяльності – з іншого. Важливою тут є ідея А. Сміта про "природний порядок" реалізації власних інтересів. Ця ідея дала змогу поставити питання про дію природних законів виробництва, розподілу і обміну, які згодом досліджували, і висновки про характер їх дії брали до уваги у сферах регулювання фінансових і товарних потоків. Власне, що в русі фінансових і товарних потоків, напевно, варто шукати витоки формування системи їх регулювання, тим більше, що з ідеєю "природного порядку" А. Сміта співзвучна ідея "приватної власності" на засоби і результати виробництва. Основне економічне відношення, тобто відношення насамперед приватної власності, практично діаметрально протилежне основному політичному відношенню, а саме відношенню суб'єкта до державної влади. Якщо суб'єктом приватної влас-

ності є практично кожен член суспільства, то суб'єктом державної влади є одна чи декілька осіб. Якщо кожен суб'єкт приватної власності сам вирішує як розпорядитися своєю власністю і з ким вступати у виробниче партнерство, то суб'єкти державної влади приймають ухвали, які мають виконувати усі члени суспільства. Таким чином, ідея "природного порядку" у поєднанні з природним прагненням людини володіти власністю, нагромаджувати її стає основним чинником формування власне ліберальної системи регулювання, можливо навіть саморегулювання власниками рухом своїх грошових і матеріальних ресурсів (табл. 2).

Табл. 1. Погляди на основні категорії аргументів цінової функції у ранніх теоріях фінансового і товарного ринків

Сфера обігу грошей, капіталу, праці, продукту $Mv / p = Q$	Суб'єктивне і об'єктивне в обґрунтуванні фінансового і товарного ринків	Сфера виробництва продукту, формування вартості продукту $pQ = F(K, L)$
Гроші: засіб обміну. Попит: вираження потреби споживання (продукту виробництва). Пропозиція: предмет попиту (продукти виробництва). Ціна: міра вартості продукту попиту і пропозиції. Ціна: грошова вартість продукту попиту і пропозиції. Інвестиції у капітал, працю, технології класична економічна теорія розглядає як сукупну пропозицію щодо виробництва обсягу продукту.	Суб'єктивне: людина-егоїст, яка відстоює свої інтереси. А. Сміт (1723-1790). Закони розподілу продукту формуються людиною, тому суб'єктивні. Д. Міль (1806-1873). Ціна – суб'єктивна оцінка попиту корисності продукту. А. Маршалл (1842-1924). Об'єктивне: Природний порядок і природне право, що впливає з природи людини. А. Сміт. Визнання дії об'єктивних економічних законів.	Поділ праці: основа розвитку виробництва і ринків. Рівень поділу праці: визначає розмір ринків. Розмір ринків: визначають межі поділу праці. Вартість продукту: споживча корисність продукту; мінова вартість продукту. Вартість продукту: сума доходів; кількість і якість витрат виробництва: праці, матеріальних ресурсів.

Табл. 2. Організаційно-функціональні ознаки ліберальної системи регулювання фінансового ринку

Види власності і її форми	Тип управління (регулювання)	Об'єкт управління (регулювання)	Предмет управління (регулювання)	Результат управління (регулювання)
Приватна у формах: – індивідуальній (особистій); – сімейній (власність усіх членів сім'ї); – колективній (індивідуальна чи сімейна власність, передана у колективне управління). Власність – сукупність засобів і результатів виробництва: капітал, праця, готовий продукт.	Самоуправління власників капіталу: – власники виробничих і торгівельних підприємств самі вирішують, куди і скільки інвестувати свій капітал, що виробляти, з ким укласти угоди запозичень, постачання сировини, збуту продукції. Спрямованість – пришвидшення руху виробництва.	Засоби власного виробництва і торгівлі: – основні засоби; – оборотні засоби; – наймана праця; – інвестиції (капіталовкладення); – технології; – види продукту; – обсяг виробництва продукту. Мета: отримання доходів, прибутків, зниження затрат виробництва і витрат.	Доходи і витрати: – розширення і створення виробничих і торгівельних підприємств; – зростання обсягів виробництва натурального продукту; – реалізація продукту, отримання доходу; – відшкодування витрат і отримання прибутку; – баланс доходів і витрат.	Конкуренція і монополізація: – нагромадження капіталу і грошей; – завоювання ринків збуту готового продукту; – монополізація видів виробництв; – інвестування виробництв і зростання обсягів продукту; – перегрів економіки, перевиробництво, криза.

Це впливає з природного інтересу власника грошей чи інших вартісних предметів власності – збільшити їх суму, кількість і якість власності. Такі інтереси супроводжують кожного власника грошей чи матеріальних вартостей та їхня власність запускається в обіг кожен раз, коли власник вбачає потребу у її зростанні. Оскільки витрати власників на відтворення життя є безперервними, то й власність їхня теж запускається, контролюється і регулюється в обігу безперервно.

Причини кризи перевиробництва за ліберальної регулятивної системи. Ліберальна система регулювання фінансового ринку – сукупність форм приватної власності, саморегулюючих горизонтальних відносин з приводу організації виробництва, торгівлі, нагромадження, інвестування з ознаками монополізації видів виробництва і тенденції до перевиробництва, зниження попиту, цін і прибутків. Визначення сутності ліберальної регулятивної системи свідчить, що вона не була організована як державний інститут, але формувалась і функціонувала як механізм руху фінансового капіталу, інвестицій, виробництва натурального продукту, ціноутворення, реалізації продукту і отримання доходу. Модель, яка схематично виражає механізм регулятивної системи загалом, описує співвідношення трендів руху факторно-результуючих змінних [1, с. 151]:

$$L : M - (Kp : vM) - Q (K : q : t) - (Qp : vM) - M : L,$$

де: L – грошова пропозиція Національного банку; M – національний дохід на початок року; K – фінансовий капітал і ціна одиниці капіталу p ; Q – кількість натурального продукту і ціна одиниці продукту q ; t – час виробництва. Зазначимо, що тренди $L : M$ регулюють Національний банк і уряд; $Kp : vM$ – рівняння фінансового ринку; $Q (K : q : t)$ – виробнича функція інвестованого капіталу, де q – гранична віддача задіяних праці і капіталу при коефіцієнті використання часу виробництва від 0,00 до 1,00; $Qp : vM$ – рівняння товарного ринку, де Qp – сукупна пропозиція, vM – сукупний попит; $M : L$ – сукупний дохід M і грошова пропозиція Національного банку на кінець року; $L = M + \Delta L$, де ΔL – резерви Національного банку (запозичення, емісія).

Дослідження теоретичних джерел з приводу розвитку фінансового і товарного ринків засвідчили, що ліберальна система регулювання грошей і товарів пройшла дві принципово відмінні трансформації [2, с. 302-310]:

- по-перше, монетизацію цінової функції, зумовленою активізацією внутрішньої і особливо зовнішньої торгівлі;
- по-друге, продуктизацію цінової функції, викликаною активізацією виробництва реального продукту промисловістю, сільським господарством та іншими галузями, що розвивалися.

Монетизація цінової функції $p = F(M, l/Q)$ зумовлена відношенням насаперед суб'єктів торгівлі до аргумента M , який виконує роль загального еквівалента при обміні продуктів і є предметом нагромадження. Дохід M у розвитку економіки на ранніх етапах вважався основою багатства і предметом інтересу усіх, хто намагався його створити чи ним заволодіти. Оскільки швидкісний дохід забезпечувала торгівля, то й виникла теорія "меркантилізму", що пояснювала нарощування вкладених грошових коштів. Звісно, що за даних переконань

кошти спрямовували в торгівлю. Але ця теорія тайла багато ризиків не лише для окремих суб'єктів, а й всього суспільства.

Продуктизація цінової функції практично висвітлює схильність ліберальної системи регулювання до протилежної крайності – стимулювання виробництва реального продукту. У ціновій функції $p = F(M, I/Q)$ аргумент Q , тобто кількість створеного продукту, є дуже важливим показником формування реальної ціни. Власне кількість продукту Q і є реальною ціною чи вартістю, якої прагне як виробник, так і споживач. При тому рівність $p = Q$ є найкращою ознакою співвідношення кількості двох аргументів, що визначатиме узгоджену ціну між виробником і споживачем. Параметр M уже не є пріоритетним доходом задля його нагромадження без зростання параметра Q . Акценти виробників уже зміщуються у бік збільшення продукту Q , через яке можливе збільшення й реального M , а не номінального.

Висновки. Схематична характеристика ознак ліберальної регулятивної системи розкриває особливості взаємозв'язку між об'єктом власності, рівнем регулювання і очікуваним результатом. Спільним для всіх суб'єктів власності є рівень регулювання, а точніше, саморегулювання. Конкуренція серед виробників у галузях матеріального виробництва, перелив капіталу, грошей, праці і енергетичних ресурсів у галузі інфраструктури, боротьба урядів за політичне лідерство планомірно вносили диспропорції між виробництвом і споживанням, інвестуванням економіки і зайнятістю, нагромадженням і розподілом, що призвело до кризових явищ. Найвідчутнішою для фінансового і товарного ринків виявилась системна світова економічна криза 30-32 рр. ХХ ст., яка спонукала науковців, урядів і практиків переглянути попередні теорії і внести у їхні положення нове бачення розвитку насамперед фінансового ринку і руху його основних складових – грошей і капіталу.

Література

1. Заблоцький М.Б. Фінансово-ринкові регулятивні засади конвергенції національних і регіональних інтересів / М.Б. Заблоцький // Регіональна економіка : наук.-практ. журнал. – 2013. – № 2. – С. 148-157.
2. Заблоцький М.Б. Ціна як функція обсягів грошової маси і натурального продукту у методології формування фінансово-ринкової регулятивної парадигми / М.Б. Заблоцький // Економічний форум. – Луцьк. – 2013. – № 1. – С. 302-310.
3. Маршалл А. Принципы политической экономии / А. Маршалл // Рынок / упоряд., авт. вступ. ст. А.А. Чухно. – К. : Вид-во "Україна", 1995. – 448 с. – С. 97-135.
4. Миль Дж.-С. Основы политической экономии / Дж.-С. Миль // Рынок / упоряд., авт. вступ. ст. А.А. Чухно. – К. : Вид-во "Україна", 1995. – 448 с. – С. 74-96.
5. Смит А. Исследование о природе и причинах богатств народов / А. Смит // Рынок / упоряд., авт. вступ. ст. А.А. Чухно. – К. : Вид-во "Україна", 1995. – 448 с. – С. 18-73.

Заблоцький М.Б. Либеральная финансово-рыночная регулятивная система и причины кризиса перепроизводства

Обоснована методология формирования либеральной финансово-рыночной системы регулирования экономикой страны и регионов. Определены отношения частной собственности на капитал и результаты производства как основы экономической свободы и либеральных методов самоуправления предприятий. Выяснено, что либеральное самоуправление и интерес к накоплению денег и капитала приводят к производству объема натурального продукта, высшего от спроса на продукт, и появлению кризиса перепроизводства с признаками снижения цен на продукт и даже к остановке производства.

Ключевые слова: частная собственность, система регулирования экономикой, финансовый рынок, объем производства, монетизированная ценовая функция, продуктивизированная ценовая функция, кризис перепроизводства.

Zablotsky M.B. Liberal financial-market regulatory system and the causes of the crisis of overproduction

Grounded methodology of forming a liberal financial market regulation of the economy of the country and the region. Determined the relations of private ownership on capital and production results as the basis of economic freedom and liberal methods of economic self-management. It was found that liberal governments and interest in money and capital accumulation leads to the production of a natural product, the higher the demand for the product, and the appearance of the crisis of overproduction with the signs reduced prices on products and even stop production.

Keywords: private ownership, system of regulation of the economy, financial market, volume of production, monetized price function, productized price function, crisis of overproduction.

УДК 338.512

Доц. Г.М. Колісник – Ужгородський НУ

СУТНІСТЬ СИСТЕМИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР В УМОВАХ КОНКУРЕНЦІЇ

Розглянуто переваги системи управління витратами та принципи стратегічного управління. Розглянуто послідовність процесу стратегічного управління витратами підприємства. З'ясовано мету стратегічного управління витратами підприємства та переваги стратегічного управління витратами підприємства. Досліджено роль системи управління витратами та визначено тенденції її розвитку в діяльності суб'єктів господарювання. З'ясовано науковий підхід до етапів розвитку системних досліджень управління витратами. Дано визначення та характеристику системі управління. Досліджено п'ять типів системи управління витратами.

Ключові слова: система управління витратами, витрати підприємства, стратегічне управління витратами, етапи розвитку системи управління, суб'єкти підприємництва.

Актуальність проблеми. Одним із напрямків забезпечення конкурентоспроможності підприємства в сучасних умовах господарювання є застосування стратегічних підходів до управління підприємством загалом та його витратами, які є надзвичайно важливим об'єктом управління. Актуальність проблеми управління витратами в сучасних мінливих умовах ринкового реформування національної економіки додатково визначається об'єктивною необхідністю у забезпеченні оперативного й ефективного реагування суб'єктів підприємництва на перетворення господарського середовища, створенні належних організаційно-економічних засад підвищення ефективності виробництва конкурентоспроможної продукції в умовах загострення ринкового суперництва.

Управління витратами підприємства вимагає системно-орієнтованого підходу, метою якого є оптимальне використання ресурсів і забезпечення зростання ефективності діяльності підприємства. Актуальність проблеми підтверджена ще й тим, що інфляційні процеси, які відбуваються впродовж останніх років, не сприяють зниженню рівня витрат. Прибуток досягається, переважно, не шляхом зменшення затрат на виробництво продукції, а за рахунок зростання відпускних цін.